

Þriðjudaginn 12. desember 1944.

Nr. 4/1944.

Alþýðusamband Íslands f. h. sjómannadeildar
Verkalýðsfélags Akraness (Ragnar Ólafsson hrl.)
gegn

Haraldi Böðvarssyni & Co.
(Gunnar Þorsteinsson hrl.).

Varadómari Þorsteinn Pétursson skrifstofumaður í stað
Ragnars Ólafssonar.

Mál út af ágreiningi um skilning á ákvæðum hlutaskiptasamnings.

Dómur.

Mál þetta er höfðað hér fyrir dómi af Alþýðusambandi Íslands f. h. sjómannadeildar Verkalýðsfélags Akraness gegn Haraldi Böðvarssyni & Co., Akranesi, með stefnu útgefni 19. maí þ. á.

Málavextir og tildrög máls þessa eru þeir, er nú skal greint:

Undanfarin ár hafa verið í gildi samningar milli sjómanna-
deildar Verkalýðsfélags Akraness annars vegar og stefnda í
máli þessu og nokkurra annarra útgerðarmanna á Akranesi
hinsvegar um sjómannakjör á Akranesi. Hefur venjan verið
sú, a. m. k. hin síðari ár, að gerður var samningur fyrir hverja
vetrarvertíð í senn. Þann 11. nóv. 1942 var gerður samningur
um kaup og kjör háseta á vélbátum frá Akranesi vetrarver-
tíðina 1943 milli nefndra aðilja og undirrituðu hann Haraldur
Böðvarsson f. h. firmans Haraldur Böðvarsson & Co. og tveir
aðrir útgerðarmenn. Í samningi þessum er, svo sem venja var,
samið um hlutaskipti. Er þeim þannig háttað samkvæmt 1. gr.
sammingsins, að fyrst skal taka af óskiptu ýmsa kostnaðarliði.
Þá skal skipta aflanum til helminga. Taka skipverjar annan
helminginn, en útgerðarmaður hinn. Þá er tekið sérstaklega
fram um ýmis útgjöld, er greiða skuli af útgerðarmanni. Einnig
er ákveðið, að skipverjar skuli vera 11 og hver þeirra hafa
einn hlut. Meðal þeirra kostnaðarliða, er greiða skal af óskiptu
er „*vinna, sem aðrir en skipverjar vinna vegna aflans*“, og
deila aðiljar um það í máli þessu, hvernig skilja beri þessi
orð. Heldur stefndi því fram, að undir þennan lið falli kostn-
aður vegna veikindaforfalla hlutarmanna, þ. e. greiðslur til
manna, sem teknir eru til starfa í stað hlutarmanna, sem

veikjast. Stefnandi telur hins vegar, að slíkur kostnaður eigi að greiðast af bátshlut, þ. e. af útgerðarmanni. Eru dómkröfur hans í málinu þær: „að viðurkennt verði, að 1. gr. samnings, dags. 11. nóv. 1942, um kaup og kjör háseta á vélbátum frá Akranesi vetrarvertíðina 1943 sé rétt skilin þannig, að greiðslur fyrir aðkeypta vinnu vegna veikindaforfalla háseta eða annarra hlutarmanna svo og greiðslur fyrir veikindadaga þeirra, sem afskráðir eru vegna veikinda, beri að greiða af bátshluta. Þá krefst hann og málskostnaðar úr hendi stefnda eftir mati dómsins.

Stefndi hefur krafizt sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans eftir mati dómsins.

Stefnandi heldur því fram, að með umdeildum orðum sé aðeins átt við þann kostnað, sem af því hlýzt, að hlutarmenn báts þess, er hlut á að máli í hvert sinn, anni því ekki að hirða afla bátsins eða koma honum fyrir og þurfi því að fá sér aukamenn til aðstoðar við það, en hins vegar sé með öllu óheimilt að skýra þetta ákvæði svo, að taka megí af óskiptu hlut þeirra manna, sem gegna störfum hlutarmanna, sem annað hvort eru veikir um stundarsakir eða hætt hafa vegna veikinda, en halda þó enn hlut sínum, sbr. 32. gr. sjómanna-laga nr. 41 frá 1930. Telur hann, að þótt ráðningarkjörum hlutarmanna sé komið fyrir með þeim hætti, er í samningnum greinir, þ. e. hlutaskipti, þá séu þeir eigi að síður launþegar og eigi því veikindi ekki að hafa áhrif á hlut þeirra, þótt þeir séu frá verki um stundarsakir af þeim ástæðum, sem greinir í 27., 28. og 32. gr. sjómannalaga, en ákvæði þessara greina eigi að öllu leyti einnig við um hlutarmenn. En ljóst sé, að ef taka ætti kostnað vegna slíkra tilvika af óskiptu, þá rýrnaði hlutur hvers einstaks hlutarmanns að sama skapi. Þá hefur stefnandi haldið því fram til stuðnings máli sínu, að aðrir útgerðarmenn og útgerðarfyrirtæki á Akranesi en stefndi hafi fylgt þeirri reglu að greiða umdeildan kostnað af bátshlut og sé skilningur hans (stefnanda) á greindu ákvæði þannig í samræmi við almenna framkvæmd þess. Hafi oft og einatt verið eftir því gengið við stefnda af hálfu verklyðsfélagsins, að hann fylgdi skilningi stefnanda og framkvæmd annarra útgerðarmanna um þessi efni, en án árangurs. Loks bendir hann á, að samkvæmt 4. mgr. 1. gr. nefnds samnings sé ákveðið, að skipverjar skuli vera 11 og hver þeirra fá einn hlut. Hafi þetta ákvæði verið sett inn í samninginn, er samið var í þetta sinn og væri það

ósamrýmanlegt þessu samningsákvæði, ef hlutur skipverja væri skertur, með því að taka kostnað vegna aukamanna að einhverju leyti af þeirra helmingi.

Stefndi telur hins vegar, að í umdeildum orðum felist heimild til þess að taka kostnað vegna nefndra aukamanna af óskiptu, enda hafi hann frá upphafi vega fylgt þeirri reglu. Byggir hann kröfu sína um sýknu fyrst á því, að þátttaka skipverja í útgerðinni sé þess konar, að þeir séu í raun og veru útgerðarmenn, og sé hér um félagsútgerð milli útgerðarmanns og þeirra að ræða. Af þessu leiði, að eðlilegt sé og reyndar sjálfsagt, að þeir taki að jöfnu við hann þátt í umdeildum aukakostnaði vegna veikindaforfalla.

Stefnandi hefur eindregið mótmælt því, að hér sé um félagsútgerð að ræða, heldur sé hlutaskiptasamningurinn aðeins samningur um kaup og kjör hlutarmanna og þeir launþegar í þjónustu útgerðarmanns, enda þótt endurgjaldið fyrir störf þeirra sé ákveðið með þessum hætti. Verður að fallast á þessa skoðun stefnanda og verður þá ekki talið, að heimild til þess að taka umdeildan kostnað af óskiptu verði byggð á þessari málsástæðu stefnda, sem mundi, ef hún hefði orðið tekin til greina, hafa leitt til vísunar málsins frá dómi, þar sem þá var um þess konar samning að ræða, að félagsdómur hefði ekki átt úrlausn um ágreining út af honum, sbr. 44. gr. laga nr. 80/1938.

Þá byggir stefndi sýknukröfu sína á því, að enda þótt samningum þessum hafi verið breytt undanfarin ár, hafi umdeilt ákvæði staðið óbreytt í mörg ár, og hafi það alla tíð undantekningarlaust verið skilið á einn og sama veg af stefnda og framkvæmt samkvæmt því á þann hátt, að á bátum hans hafi kostnaður vegna veikinda hlutarmanna ávallt verið tekinn af óskiptu. Telur hann, að aðrir útgerðarmenn á Akranesi hafi og í höfuðatriðum fylgt þeirri reglu og megi telja, að skapazt hafi föst venja um það. Geti stefnandi, sem vitað hafi um þessa venju stefnda, ekki gert kröfu til þess, að samningurinn verði að þessu leyti skilinn á annan veg, meðan orðalagi hans um aðkeypta vinnu sé ekki breytt. Bendir hann á, að sumarið 1941 hafi stefnandi kvartað yfir þessu skriflega, en svo látið frekari aðgerðir niður falla og síðan samið þrisvar sinnum, án þess að nefndu ákvæði væri breytt að efni til. Loks telur stefndi, að orðalag oftnefnds samningsákvæðis sé á þann veg, að eðlilegt sé og sjálfsagt, að lagður sé í það hans skilningur,

enda sé það svo, að síðan hætt var að salta aflann, sé í raun og veru ekki um neina aðra aðkeypta vinnu við hann að ræða en þá, sem hlýst af veikindaforföllum háseta.

Samkvæmt því sem upp er komið í málinu, hefur sams konar ákvæði og það, sem um er deilt í máli þessu, verið í samningum aðilja mörg undanfarin ár, og er komið inn í samninga þeirra þegar árið 1924. Í samningum þeim, sem gerðir voru á tímabilinu frá því haustið 1938 og til hausts 1942, en þeir eru 4 alls, dags. 13. des. 1938, 3. jan. 1940, 3. jan. 1941 og 2. jan. 1942, er þetta ákvæði orðað svo: „vinna, sem aðrir en skipverjar vinna að honum“ (þ. e. aflanum), en með samningi þeim, sem mál þetta er risið út af, dags. 11. nóv. 1942, er þetta, eins og að framan greinir, orðað svo: „vinna sem aðrir en skipverjar vinna *vegna* aflans“. Aðiljar eru sammála um, að framkvæmd þessa samningsákvæðis af hálfu stefnda hafi ætíð verið sú, sem hann heldur fram, enda þótt þá greini á um framkvæmd þess hjá öðrum útgerðarmönnum á Akranesi. Upp er komið í málinu, að með bréfi dags. 24. júlí 1941 kvartar verklýðsfélag Akraness yfir því við stefnda, að hann hafi vetrarvertíðina 1941 tekið þau útgjöld af óskiptu, sem leiddi af því að taka þurfti aukamenn vegna veikinda skipverja á vertíðinni. Telur félagið þetta brot á ákvæðum kjarasamnings aðilja frá 3. jan. 1941 og óskar þess, að samkomulag náist um þetta ágreiningsefni fyrir 1. ágúst þ. á., en ella muni verða leitað dómsúrskurðar um það. Stefndi kveðst hafa neitað að fallast á skilning verklýðsfélagsins, og er ekki vitað að frekar hafi verið afhafst í þessu efni af hálfu félagsins. Síðan sömdu aðiljar á nýjan leik 2. jan. 1942 og er þá, eins og þegar er greint, haldið nákvæmlega sama orðalagi og áður, þrátt fyrir það, þótt verklýðsfélaginu hafi þá verið ljóst, hvernig stefndi framkvæmdi umdeilt ákvæði. Enn er samið 11. nóv. 1942 og þá gerð breyting sú á orðalagi ákvæðisins, sem lýst hefur verið, en ekki verður talið að feli í sér neina efnisbreytingu. Loks semja aðiljar á nýjan leik 30. desember 1943 og er þá haldið sama orðalagi á umdeildu ákvæði, og upp var tekið 11. nóv. 1942. En ekki er séð, að gangskör að málssókn þessari, sem varðar kaup og kjör skipverja á vetrarvertíð 1943, sé gerð fyrr en í janúar 1944.

Þegar annars vegar er litið til viðurkenndrar og óslitinnar framkvæmdar stefnda á margnefndu samningsákvæði og neitunar hans 1941 að hverfa frá þeirri framkvæmd og hins vegar

til nefndra athafna stefnanda sumarið 1941, síðari samningsgerða, sérstaklega samningsgerðarinnar 2. jan. 1942, sem lýst hefur verið, verður dómurinn að telja, hvernig sem annars mætti skýra hin umdeildu orð út af fyrir sig, að stefnandi hafi þegar af greindum ástæðum firrt sig því, að viðurkenndur verði gagnvart stefnda sá skilningur á umdeildu ákvæði samningsins frá 11. nóv. 1942, sem hann (stefnandi) hefur gert kröfu til í máli þessu. Er ekki hægt að fallast á þá skoðun stefnanda, að ákvæði 1. gr. samningsins um 11 skipverja þurfi að fela í sér takmörkun á því, hvað greiða skuli af óskiptu. Því þótt í þetta sinn hafi verið kveðið á um þessa tölu skipverja, þá voru í eldri samningum svipaðar takmarkanir, t. d. er í samningi aðilja frá 1938 tekið fram, að skipverjar megi ekki vera fleiri en 11, og í öðrum, að þeir skuli ekki vera færri en 10 og ekki fleiri en 12.

Samkvæmt framangreindu ber því að taka sýknukröfu stefnda til greina, en eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Því dæmist rétt vera:

Stefndi, Haraldur Böðvarsson & Co., á að vera sýkn af kröfum stefnanda, Alþýðusambands Íslands f. h. sjómannadeildar Verkalýðsfélags Akraness, í máli þessu.

Málskostnaður falli niður.

Sératkvæði Þorsteins Péturssonar.

Ég tel, að eigi sé hægt að fallast á þá málsástæðu stefnda, að skapazt hafi hefð um þá greiðsluaðferð í veikindaforföllum hlutarmanna á Akranesi, sem stefndi hefur haldið fram og framkvæmt, og að réttur sá, er stefnandi á til greiðslu í veikindaforföllum af bátshluta, sé samkvæmt samningi aðilja, dags. 11. nóvember 1942, vafalaus, og að stefnandi hafi ekki firrt sig neinum rétti og það, að stefndi hefur áður neitað að greiða kostnað vegna veikinda hlutarmanna geti ekki hafa skapað honum neinn rétt umfram það, er orðalag samningsins gefur til kynna.

Ber því að taka kröfur stefnanda til greina.